

KapaCITY:

Príručka dobrej praxe zo zahraničia

Ako na integráciu v samospráve: príbeh mesta Brna

Lenka Šafránková Pavlíčková, poradkyňa pre cudzincov, koordinátorka interkultúrnej práce, oddelenie sociálneho začleňovania, odbor sociálnej starostlivosti na Magistráte mesta Brna

Mesto Brno sa dlhodobo silne internacionalizuje. Brno kladie dôraz na uplatňovanie znalostnej ekonomiky, vďaka čomu zastáva v stredoeurópskom regióne významnú pozíciu. Na ekonomický rast a rozvoj pracovných trhov reagujú ľudia z celého sveta, ktorí prichádzajú žiť do mesta na kratší či dlhší čas. Imigrácia sa stala súčasťou dynamického rozvoja a v meste žijú cudzinci, ktorí sú jeho obyvateľmi. Brno sa postupne stalo jedným z miest v Česku, kam sa cudzinci zvyknú najčastejšie sťahovať.

Cudzinci a cudzinky v Brne: základné fakty

Ku koncu roka 2020 tvorili cudzinky a cudzinci v Brne 10 % obyvateľstva (37 071 ľudí), pričom ich počet dlhodobo rastie (medziročný nárast v roku 2020 bol 10 %). Sú to obyvatelia s pestrou škálou národností, kvalifikácií, profesií, vzdelania a migračných a integračných stratégií. Podľa druhu pobytu prevažujú cudzinci s prechodným pobytom (22 803) nad tými s trvalým pobytom (14 268). Zo všetkých cudzincov v Juhomoravskom kraji žijú tri pätiny práve v Brne. Ďalší do mesta dochádzajú za prácou alebo službami. Ku koncu roka 2020 žilo v Brne-meste 37 071 cudzincov zo 148.⁷

V Brne prevažuje vyšší podiel mužov než žien, v budúcnosti tak môžeme očakávať reťazovú migráciu partneriek alebo rodín mužov. Tri pätiny cudzincov pochádzajú z krajín mimo Európskej únie (EÚ) a necelé dve pätiny majú štátne občianstvo niektorého štátu EÚ. Najviac cudzincov v Brne prišlo z Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu, Ruska, Rumunska a Indie. Najnovšie sa medzi desať najčastejších štátnych občianstiev zaradilo Turecko. Zoznam uzatvára Bulharsko, Poľsko a USA. Z hľadiska nastavenia integračných opatrení sú významnou skupinou arabsky hovoriaci cudzinci, i keď z hľadiska štátnej príslušnosti sa táto skupina člení do viacerých menších kategórií.⁸

Krok za krokom ku komplexnej integračnej politike

Napriek pomerne vysokému počtu cudzincov v meste, ich dlhodobému a trvalému nárastu sa mesto téme migrácie a integrácie začalo venovať až v roku 2015. Brno vtedy nadviazalo spoluprácu s Agentúrou pre sociálne začleňovanie s cieľom systematicky pristúpiť k problematike sociálneho vylúčenia v meste. Široké spektrum aktérov začalo pracovať na Strategickom pláne sociálneho začleňovania. Už vtedy bolo jasné, že Brno sa téme začleňovania cudzincov v meste nevyhne. V tomto roku prišlo k ďalšiemu významnému zlomu. Tzv. migračná kríza otvorila diskusiu

7 Vyplyva to z údajov Ministerstva vnútra ČR. Dáta z úradu práce ale naznačujú, že počet cudzincov je v Brne o niekoľko tisíc vyšší. Na konci júna 2020 bolo na úrade práce zaregistrovaných 42 606 cudzincov.

8 Pre podrobnejšie informácie pozri každoročnú publikáciu Data a fakta o cizincich v Brně, na stiahnutie tu: Statutární město Brno. (2019). Publikace vydané Odborem sociální péče Magistrátu města Brna. Magistrát Města Brna. <https://socialnipece.brno.cz/sluzby-mesta/publikace-vydane-odborem-socialnim-magistratu-mesta-brna/>

o otázkach migrácie a stala sa novou verejnou aj politickou agendou. Počas diskusií a vytvárania lokálnych integračných politik sme rýchlo zistili, že máme zúfalo málo dát a údajov o cudzincoch na našom území. Pokiaľ sme teda mali vytvárať ucelenú a funkčnú integračnú politiku, bez hlbšieho skúmania situácie v meste to nešlo.

V roku 2017 preto mesto začalo spoluprácu s Ministerstvom vnútra ČR, ktoré formou každoročných dotácií zo štátneho rozpočtu na lokálnu integráciu podporuje integračné aktivity obcí. Prvým krokom bola realizácia hĺbkovej kvalitatívnej štúdie vybraných jazykových skupín cudzincov v meste. V rokoch 2018 a 2019 sme v nadväzujúcich projektoch čerpali prostriedky na vytvorenie prvej komplexnej stratégie integrácie cudzincov a v roku 2020 na tvorbu prvého akčného plánu. Časť prostriedkov zo všetkých projektov zároveň smerovala miestnym partnerom – neziskovým organizáciám, príspevkovým organizáciám a Juhomoravskému kraju. Ich aktivity smerovali k priamej podpore cieľových skupín, ktoré odrážali priority mesta (jazykové kurzy, podpora školstva a ďalšie).

Celý proces tvorby mestskej integračnej stratégie bol časovo i finančne náročný a okrem podpory Ministerstva vnútra ČR by sa nezaobišiel bez strategického partnera – výskumnej spoločnosti SocioFactor, ktorá nás celým procesom sprevádzala. Dôvodom spolupráce bol fakt, že sme sa k procesu tvorby stratégie rozhodli pristúpiť ako k participačnému procesu, ktorého legitimita a funkčnosť stojí na širokom zapojení všetkých dôležitých aktérov integrácie v meste. Takýto proces tiež umožňuje integračné priority precízne nastaviť v súlade s potrebami konkrétnych aktérov vrátane samotných cudzincov a pomáha zmenšiť riziko, ktorým podobné strategické dokumenty často trpia – a síce to, že pôjde len o opatrenia na papieri, ktoré v praxi nebudú napĺňané.

Po troch rokoch práce viac asi 150 odborníkov a zástupcov úradov, školských a zdravotníckych zariadení, neziskových organizácií, univerzít, zamestnávateľov i samotných cudzincov na jeseň roka 2020 poslanci Mestského zastupiteľstva v Brne schválili Stratégiu integrácie cudzincov v meste Brno pre roky 2020 – 2026. Jej súčasťou bolo stanovenie vízie a cieľa, popis súladu s ďalšími strategickými dokumentmi, vymedzenie kľúčových princípov fungovania, stanovenie postupu jej napĺňania, prehľad základných dát o cudzincoch a tiež prehľad priorít a čiastkových cieľov.

V súčasnosti sa dokončuje prvý Akčný plán pre roky 2021 – 2023, ktorý bude voleným orgánom mesta Brna predložený na jar 2021. Vďaka participačnému charakteru celého procesu sa v meste podarilo naštartovať pestrý, živý a neustále sa prepájajúci a rozrastajúci integračný ekosystém, ktorý podporuje spoluprácu, dialóg, pomenovanie konkrétnych problémov a spoločné hľadanie riešení. Naďalej udržiavať a rozvíjať ho nám umožňuje predovšetkým každoročná dotačná podpora zo strany Ministerstva vnútra ČR. Súčasťou projektov nie je len podpora procesu, ale v spolupráci s ďalšími organizáciami aj realizácia konkrétnych aktivít, ktoré smerujú k napĺňaniu stratégie i jej akčného plánu. Veľkou výzvou je pre nás rozvoj spolupráce naprieč jednotlivými úradmi, verejnými inštitúciami, odborními magistrátu i mestskými časťami – integrácia cudzincov je totiž prierezovou oblasťou, ktorá sa dotýka širokého spektra agend a činností.

Každodenná integrácia v meste: ako prebieha a kto sa jej zúčastňuje?

Vytvoriť ucelený strategický dokument nebolo jedinou požiadavkou Strategického plánu sociálneho začlenenia, ktorý mesto Brno spoločne s Agentúrou pre sociálne začleňovanie v roku 2016 vytvorilo. Ďalšou bolo znižovanie interkultúrnych bariér, ktoré cudzincom znemožňujú integráciu v jednotlivých oblastiach života v Česku,

napríklad zamestnanie, sociálna oblasť, vzdelávanie, rodinná a zdravotná oblasť a pod. V tejto oblasti sme sa zamerali na rodiaci sa fenomén interkultúrnej práce. Inšpirovali sme sa príkladmi dobrej praxe zo zahraničia a pripravili sme sociálno-inovačný projekt s názvom *Zvyšování interkulturní prostupnosti veřejných institucí ve městě Brně*. Projekt bol realizovaný z fondov ESF, ktoré administruje ministerstvo práce, a zameriaval sa na rozvoj sociálnych inovácií v oblasti začleňovania osôb ohrozených sociálnym vylúčením. Vďaka projektu boli na odbore sociálnej starostlivosti Magistrátu mesta Brna zamestnaní interkultúrne pracovníci, ktorí sa zamerali na jazykovo najpočetnejšie skupiny v meste (išlo o jazyky: ruština, ukrajinčina, vietnamčina, moldavčina a rumunčina, arabčina). Spektrum práce týchto pracovníkov je pomerne široké, od terénnej práce cez základné poradenstvo, tlmočenie až po tvorbu systémových nástrojov uľahčujúcich integráciu a expertné konzultácie vrátane ich intenzívneho zapojenia do tvorby prvej mestskej Stratégie integrácie cudzincov. Pracovníci poskytujú podporu cudzincom aj verejným inštitúciám (školy, zdravotnícke zariadenia, sociálne služby, úrady a pod.), ktoré prichádzajú do kontaktu s cudzincami.

Sociálnoinovačný projekt bol vyhodnotený ako úspešný a vďaka nadväzujúcemu projektovému financovaniu zo zdrojov ESF a AMIF pôsobia pracovníci na magistráte aj naďalej. Interkultúrna práca sa z hľadiska praktickej realizácie integrácie, ale aj z hľadiska znalosti potrieb cudzincov i verejných inštitúcií ukazuje ako kľúčová. V súčasnosti je medzikultúrna práca na brnianskom magistráte financovaná spoločne s Juhomoravským krajom, s ktorým mesto Brno realizuje spoločný projekt SKILL Centrum pre cudzincov v kraji. Projekt vznikol na základe podnetov interkultúrnych pracovníkov z terénu. Cieľom je vytvoriť a pilotovať účinnú prax, ktorá umožňuje rozpoznať, zvyšovať a využiť vedomosti, zručnosti a kvalifikáciu, ktorú si cudzinci prinášajú do Juhomoravského kraja z ich krajín pôvodu, a podporiť tak využitie ich hospodárskeho potenciálu. Súčasťou projektu je aj rozšírenie interkultúrnej práce do ďalších obcí v regióne.

Mesto pre všetkých

Naplnenie vízií Brna ako medzinárodného a súdržného mesta sa neobišlo a ani naďalej nezaobíde bez vecnej diskusie o formovaní zmysluplných a efektívnych stratégií a politík, ktoré budú reagovať na prítomnosť cudzincov v meste a súčasne sa zaoberať kvalitou života všetkých obyvateľov. Takéto stratégie a opatrenia ale nemožno vytvárať na základe domnienok a presvedčenia. Musia vychádzať zo znalostí a poznania, ktoré sa opierajú o fakty a dáta. Vízia mesta ako otvoreného, tolerantného a sociálne súdržného, ako sme si ju definovali v Brne, je veľkou výzvou, možno oveľa väčšou, než si v súčasnej chvíli dokážeme predstaviť. K jej naplneniu je potrebné mať komplexnú verejnú politiku, ktorá berie do úvahy potreby všetkých obyvateľov mesta. Mesto by malo byť tým, čo ľudí spája, nie rozdeľuje.

-
- 9 K spolupráci bola vybraná výskumná spoločnosť SocioFactor, ktorá má skúsenosti s tematikou migrácie a integrácie cudzincov, výskumom, tvorbou verejných politík, sociálnych inovácií a s evaluáciami. Spolupráca aj naďalej pokračuje pri ďalších projektoch.
 - 10 Možnosti, úskalia a limity tohto procesu, rovnako ako jeho podrobnejší priebeh a jednotlivé kroky sú popísané vo výslednej Stratégii integrácie cizinců v městě Brně 2020 – 2026, ktorá je dostupná tu: Statutární město Brno. (2019). Publikace vydané Odborem sociální péče Magistrátu města Brna. Magistrát Města Brna. <https://socialnipecerbrno.cz/sluzby-mesta/publikace-vydane-odborem-socialnim-magistratu-mesta-brna/>
 - 11 Dokument sa dá stiahnuť tu: Statutární město Brno. (2019). Publikace vydané Odborem sociální péče Magistrátu města Brna. Magistrát Města Brna. <https://socialnipecerbrno.cz/sluzby-mesta/publikace-vydane-odborem-socialnim-magistratu-mesta-brna/>

Mesto, jeho obyvatelia a integrácia cudzincov: komunikácia je základ

Lenka Šafránková Pavlíčková, poradkyňa pre cudzincov, koordinátorka interkultúrnej práce, oddelenie sociálneho začleňovania, odbor sociálnej starostlivosti na Magistráte mesta Brna

Čo je integrácia? Je to súbor opatrení, ako napríklad poradenstvo, jazykové kurzy, komunálne aktivity? Je to stav, ktorý chceme dosiahnuť, alebo nikdy nekončiaci proces?

Poradenstvo, kurzy, komunitné aktivity sú len konkrétne nástroje, ktoré je možné využiť za predpokladu, že poznáme potreby všetkých strán zapojených do integračného procesu. Na začiatku si predovšetkým treba uvedomiť, že integrácia je skutočne obojstranný proces – čiže ako proces včleňovania sa cudzinca do spoločnosti, tak aj proces prijímania cudzinca ako súčasť spoločnosti. Tento proces, najmä pokiaľ hovoríme o integrácii na lokálnej úrovni, môžeme chápať ako súhrn mikrosituácií, individuálnych a skupinových interakcií, ktoré sa odohrávajú medzi cudzincami a prijímajúcou spoločnosťou v ich každodennom živote, pričom ich základom je komunikácia. Dejú sa na konkrétnych uliciach, v susedstvách, školách, na pracoviskách, vo verejnom priestore a v rôznych miestnych organizáciách.

Podobu toho, ako integrácia na lokálnej úrovni prebieha, ovplyvňujú obe strany. Hneď na začiatku je teda nutné rátať s tým, že obe strany v tomto procese majú svoje konkrétne potreby. Na jednej strane sú potreby cudzincov, ktoré sa môžu výrazne meniť v čase i priestore. Sú závislé od dôvodov a spôsobov migrácie, od pôvodu či ekonomických a sociálnych profilov cudzincov. Rozhoduje tiež vôľa, motivácia a úsilie cudzincov adaptovať sa, ich kvalifikácie, kultúrna odlišnosť, ale aj veľkosť a dĺžka prítomnosti daných cudzineckých komunít na území regiónu. Na druhej strane rozhoduje taktiež hostiteľská spoločnosť a daná obec. Každé mesto, obec či región majú svoje špecifiká. Integráciu na lokálnej úrovni ovplyvňuje konkrétna inštitucionálna štruktúra v danej obci či regióne, ale napríklad i geografické charakteristiky mesta, vzdialenosť od veľkých centier, dopyt po rôznej kvalifikovanej pracovnej sile, zdroje obce (v oblasti bývania, zdravotníctva, vzdelávania atď.), situácia na pracovnom trhu, podnikateľské príležitosti, klíma v spoločnosti, lokálne politické nastavenie i sociálna situácia v obci.

S kým a ako komunikovať?

Je pochopiteľné, že v integračnom procese venuje pozornosť najmä cudzincom, pretože cudzinci a prijímajúca spoločnosť si z hľadiska moci a zdrojov väčšinou nie sú rovní, pričom v slabšej pozícii bývajú práve cudzinci. Preto sú prijímajúca spoločnosť, jej inštitucionálna štruktúra i reakcie konkrétnych ľudí a skupín na nových obyvateľov pre výsledok integračného procesu zásadné. Pozornosť treba venovať potrebám všetkých – práve z tohto dôvodu je správne nastavená komunikácia samosprávy so všetkými stranami aj ambíciami ovplyvňovať prebiehajúcu

komunikáciu medzi jednotlivými ľuďmi (s cudzincami, zamestnancami verejných inštitúcií a úradov, zamestnávateľmi či aj občanmi obce) mimoriadne dôležitá.

Komunikácia navonok

Každá obec, ktorá sa chce pustiť do tvorby a realizácie integračných politík, čelí faktu, že migrácia v súčasnosti nepatrí medzi obľúbené témy verejnosti. Je veľmi dôležitá, v akom politickom kontexte sa téma integrácie objaví, kto o nej hovorí a ako ju rámcuje. Vo vzťahu k obyvateľom obce a jej jednotlivým inštitúciám sa vypláca nastaviť proaktívny, zrozumiteľný a otvorený komunikačný štýl. Šikovná a od začiatku transparentná komunikácia je najlepším nástrojom, ako predstaviť svoju prácu verejnosti a získať ju na svoju stranu. Je potrebné trpezlivo vysvetľovať, k čomu dané opatrenia a kroky slúžia, uvádzať na pravú mieru prípadné dezinformácie, mať a využívať dáta a fakty, aplikované opatrenia vyhodnocovať, komunikovať výsledky a vážiť si spätnú väzbu. Je dobré podporiť participáciu širokého spektra aktérov tak, aby už na začiatku v nastavovaní integračných politík zaznelo široké spektrum hlasov a potrieb, ktoré je nutné vziať do úvahy.

Asi najväčšou výzvou v zisťovaní potrieb rôznych aktérov a ich zapájania sú samotní cudzinci. Z mnohých dôvodov, ktoré zďaleka presahujú len neznalosť jazyka, sa ich hlas pri tvorbe lokálnych integračných opatrení neberie do úvahy. V Brne sa nám na tento účel veľmi osvedčili pozície interkultúrnych pracovníkov. Mesto ich zamestnáva priamo na odbore sociálnej starostlivosti Magistrátu mesta Brna. Interkultúrne pracovníci sa zameriavajú na jazykovo najpočetnejšie skupiny v meste (ruština, ukrajinčina, vietnamčina, moldavčina a rumunčina, arabčina). Pozície sa etablovali v rokoch 2017 – 2019 v rámci sociálnoinovačného projektu *Zvyšovanie interkultúrnej prístupnosti verejných inštitúcií ve městě Brně*. Projekt bol podporený z fondov ESF (administratovaným Ministerstvom práce a sociálnych vecí ČR) a zameriaval sa na rozvoj sociálnych inovácií v oblasti začleňovania osôb ohrozených sociálnym vylúčením. Interkultúrne pracovníci sú výborným zdrojom informácií o tom, čo sa deje v cudzineckých komunitách na úrovni obce. Príkladom ich konkrétneho prínosu je vydanie *Sprievodcu pre cudzincov v Brne*,⁸ ktorého obsah vychádza zo znalosti potrieb a bariér konkrétnych cudzineckých komunit v meste (aj tu treba brať do úvahy, že každá komunita je iná a treba reflektovať potreby a problémy všetkých). Interkultúrna práca však prináša ešte jeden veľký benefit: pomáha významným spôsobom pozitívne ovplyvňovať komunikáciu s cudzincami v každodenných situáciách „tam vonku“.

Interkultúrna práca: ako a prečo ovplyvniť komunikáciu „tam vonku“

Interkultúrny prístup zameriava pozornosť na samotnú interakciu medzi ľuďmi. Nevšíma si len „cudzie“, ale skôr dynamiku, ktorú rastúca diverzita v spoločnosti (v medziludských vzťahoch na individuálnej a skupinovej úrovni) spôsobuje. Naozaj dôležitým je to, ako prebieha interakcia medzi ľuďmi pochádzajúcimi z odlišných kultúrnych prostredí. Cieľom integračných opatrení je vystupovať do týchto interakcií a riadiť ich dynamiku. Interkultúrna práca pomáha zistiť, v akom prostredí, za akých podmienok a s akým výsledkom medziludské a skupinové interakcie v obci prebiehajú. Je potrebné zamerať sa na verejné miesta (úrady, školské a zdravotnícke zariadenia a ďalšie), pretože tu dochádza najčastejšie k stretnutiam s ľuďmi z iných kultúr (ale i z iných sociálnych skupín či vekových kategórií), tu sa vytvárajú nové vzťahy.

Na otázku, prečo tieto interakcie ovplyvňovať, odpovedá interkultúrny prístup nasledujúcim spôsobom. Všetko nasvedčuje tomu, že diverzita sama osebe má tendenciu: (1.) nahrádzať inštitúcie hostiteľskej spoločnosti vlastnými (vytváranie tzv. paralelných svetov, v Česku tento jav môžeme pozorovať napríklad pri vietnamskej komunite), (2.) najmä na začiatku viesť k segregácii a vylúčeniu a (3.) viesť ku konfliktom a znižovať pocit spolunáležitosti s prijímajúcou spoločnosťou. Cieľom riadenia interakcií je preto znižovať konflikt a podporovať pozitívne interakcie. Tie by mali viesť k širšiemu akceptovaniu aktuálnych spoločenských noriem, podpore sociálnej súdržnosti, stabilite spoločnosti a k maximálnemu využitiu kreatívneho a inovatívneho potenciálu, ktorý môže rozmanitosť priniesť.

V tomto kontexte nie je tím interkultúrnych pracovníkov len tímom „lacnejších“, teda dostupnejších tlmočníkov alebo distribútorov letákov s ponukou služieb. Tím disponuje kompetenciami a poskytuje služby, ktoré pomáhajú mestu a ďalším verejným inštitúciám zaviesť systémové nástroje na riadenie diverzity a podporu efektívnej integrácie. Interkultúrne pracovníci neposkytujú len tlmočenie, terénnu prácu či poradenstvo cudzincom. Podporu potrebujú aj samotné verejné inštitúcie, na čo sa často zabúda. Súčasťou je teda aj pomoc úradom adaptovať sa na čoraz viac dynamicky meniace sa prostredie.⁹

8 V rôznych jazykových mutáciách je dostupný tu: Statutárni mesto Brno. (2019). Publikace vydané Odborem sociální péče Magistrátu města Brna. Magistrát Města Brna. <https://socialnipece.brno.cz/sluzby-mesta/publikace-vydane-odborem-socialnim-magistratu-mesta-brna/>

9 Viac o interkultúrnej práci tu: Magistrát města Brna. (2019). Interkulturní práce v samosprávě: příběh a výsledky inovačního projektu. <https://esf2014.esfcr.cz/dap/LW/Views/Core/Detail?action=get&id=d38e-9ae9-37e6-4a3b-94db-e67b8f>

alebo článok: Čejková, O. (2020). Inspirativní projekt: Interkulturní pracovníci na brněnském magistrátu. Multikulturní Centrum Praha. <https://mkc.cz/cz/o-nas/aktuality/interkulturni-pracovnici-na-brnenskem-magistratu-projekt-zvysovani-interkulturni-prostupnosti-verejnych-instituci-v-brne9f5ee3&id-bo=f42266a2-71fa-4be1-8242-eda4dd92cb4c&idForm=72365cd6-f664-4c8f-3b75-c637c9bfc32b#>

Skúsenosti komunitnej tlmočnice v Belgicku

Marie Jurčeková, komunitná tlmočnica organizácie In-Gent

Gent je veľmi multikultúrne mesto. Má asi 256-tisíc obyvateľov, pričom 86 % má belgickú štátnu príslušnosť a zvyšných 14 % tvoria príslušníci iných štátov. Sú to väčšinou migranti, ktorí hovoria 156 rôznymi jazykmi. Práve pre vysokú rozmanitosť v spoločnosti vznikla naša organizácia In-Gent, ktorú financuje mesto Gent.

Tlmočníci v In-Gente pomáhajú v zariadeniach sociálnych služieb pri verbálnom kontakte so zákazníkmi. Prítomnosť tlmočníka odstraňuje jazykovú bariéru konverzácie a zaisťuje, že zákazník hovoriaci iným jazykom dostane plný servis a prístup k informáciám, ktoré potrebuje.

V In-Gente pôsobí široká škála tlmočníkov, ktorí pracujú podľa nasledujúcich metód:

1. Klasický rozhovor medzi poskytovateľom služieb a klientom
2. Prezentácie pre skupiny (obmedzená interakcia)
3. Skupinová konverzácia za účasti rôznych strán (veľa interakcie)

V závislosti od typu konverzácie a ďalších faktorov prostredia používame rôzne techniky tlmočenia. Tlmočíme najmä pre organizácie pôsobiace v sociálnej oblasti, ktoré s nami majú uzatvorenú zmluvu, klienti si nás priamo objednať nemôžu. Ide predovšetkým o oblasti zdravotníctva, školstva, pracovných a bytových úradov či justičných záležitostí. Tlmočenie prebieha buď priamo na mieste, alebo cez videokonferencie (používame Google Hangouts).

Organizácie pôsobiace v sociálnej oblasti mesta Gent, ktoré s nami uzavru zmluvu, majú každoročne k dispozícii istý počet hodín, ktoré môže zadarmo využiť na naše tlmočnicke služby. Presiahnutie hodín je spoplatnené (cena sa pohybuje okolo 45 eur za hodinu).

Začiatky našej práce boli veľmi ťažké. Od podpisu zmluvy a etického kódexu sme stáli na vlastných nohách a museli sme sa sami aklimatizovať. Veľmi skoro sa však prišlo na to, že týmto spôsobom to nemôže pokračovať, pretože začali pribúdať rôzne sťažnosti. Mnohí tlmočníci nedodržiavali etický kódex, neboli diskretní či nestranní a pri prekladoch často niečo pridávali alebo naopak, vôbec nepretlmočili. Vznikali tak mnohé nedorozumenia spojené s frustráciou zo strany klientov aj pracovníkov sociálnych organizácií.

Absolvovali sme preto kurz pre sociálnych tlmočníkov, ktorý bol vtedy v úplných začiatkoch. Naučili sme sa a najmä natrénovali dôležité zásady, ktoré pri práci potrebujeme:

- diskretnosť,
- nestrannosť/objektívita,
- presnosť a úplnosť (tlmočíme úplne všetko vrátane vulgarizmov),

- transparentnosť (žiadne šepkanie, dohováranie sa s jednou či druhou stranou bez toho, aby tá druhá strana rozumela),
- profesionalita,
- tlmočíme v prvej osobe jednotného čísla, čiže klient a sociálny pracovník si pozorajú navzájom do očí.

Po zaškolení pracovníkov a zavedení týchto pravidiel sa kvalita našej práce zvýšila, a tým aj spokojnosť klientov a organizácií. Boli časy, keď klienti nechceli tlmočníka, pretože mu nedôverovali. V súčasnosti, takmer o 20 rokov neskôr, aj keď sú naše služby už spoplatnené (na začiatku sme pracovali zadarmo, organizácie nás nemuseli platiť, všetko hradilo mesto), sa môj pracovný diár naplňa čoraz viac.

Organizácie zistili, že vďaka nám, profesionálnym tlmočníkom, sú schopné poskytovať klientom plný servis. Uvedomili si tiež, že nechať tlmočiť rodinných príslušníkov, ako to bývalo kedysi zvykom, nie je dobrý nápad. Najmä nie deti, ktoré nielenže nepoznajú správnu terminológiu, ale často bývajú neobjektívne. Niekedy vedome a niekedy nevedome netlmočia všetko, čo sa hovorí. Napríklad jedna matka išla so synom na konzultáciu k lekárovi, ktorý jej zistil vážnu chorobu, ale syn, aby matku ochránil, jej úmyselne netlmočil všetko.

Prípady z terénu

Kedysi ma často klienti žiadali, aby som určité veci netlmočila, avšak to je nemožné. Pred každým rozhovorom pripomeniem všetkým prítomným, že som nestranná, diskrétna a že tlmočím všetko, čo počujem. Takto sa postarám o to, že všetci účastníci rozhovoru vedia, na čom sú a aké sú pravidlá.

Keď ma raz zavolali do nemocnice tlmočiť pacientovi a rodine, najprv sa veľmi čudovali, pretože podľa nich jazyk ovládali. Lekár im vysvetlil, že ma zavolať, aby si bol istý, že jeho zložitému výkladu porozumejú. Partnerka chorého pacienta schopná jediného slova vo svojom rodnom jazyku, a už vôbec nie v cudzom. U jej partnera totiž zistili agresívnu formu leukémie spolu s covidom-19. V takýchto prípadoch chcete ako partner/-ka vedieť úplne všetko o možnej liečbe a jej alternatívach. Sústrediť sa na každé slovo v tak emocionálne vypätej situácii bolo pre mňa veľmi ťažké, ale nakoniec som bola spokojná, že som im v ťažkých chvíľach mohla pomôcť.

Ďalším typickým javom je, že klienti veľmi často pri návšteve lekára alebo iného odborného pracovníka bez prítomnosti tlmočníka prikyvujú hlavou, že chápu, ale väčšinou nerozumejú. Pracovníci si myslia, že všetkému porozumeli, ale klient za sebou zavrie dvere a je stratený. Väčšinou sa to neodvážia priznať, a keďže sa nevedia spýtať, musia potom znášať následky.

Raz ma zavolali na sociálny úrad, aby som klientke oznámila, že jej zastavia vyplácanie sociálnych dávok z dôvodu nepravdivo udaného čestného vyhlásenia. Klientka bola seniorka, ktorá dostávala starobný dôchodok zo Slovenska (zanedbateľná čiastka), ale nevedela, že sumu musí oficiálne priznať. Už jej to raz oznámili, ale keďže nerozumela, len prikývla. Trvalo niekoľko mesiacov, kým sa toto malé nedorozumenie napravilo. Medzitým bola pani bez príjmov a stratila byt kvôli tomu, že nebola schopná platiť nájom.

Účasť migrantov na demokratickom procese v malých mestách Nemecka

Zachary Gallant, podpredseda Poradného výboru pre migráciu a integráciu v regióne Neuwied, člen Poradného výboru pre migráciu a integráciu v obci Unkel

Hlasovacie práva migrantov v Nemecku

Hoci Európska únia vyhlasuje, že jednou z jej najväčších priorít je demokracia, zdá sa, že to platí len na papieri.¹² V EÚ totiž žije takmer 22 miliónov migrantov z krajín mimo EÚ (asi 5 % populácie), ktorí nemajú volebné právo. Niektoré krajiny sa to rozhodli zmeniť a umožniť aj obyvateľom bez občianstva niektorého štátu EÚ zúčastňovať sa na demokratických procesoch v nových domovoch. Nemecko má však vo svojich legislatívnych rámcoch hlboko zakorenenú nedôveru k cudzincom. Koncom 80. rokov sa viaceré regióny pokúsili rozšíriť volebné práva aj pre obyvateľov bez nemeckého štátneho občianstva. Tieto pokusy narazili v roku 1990 na rozhodnutie Nemeckého spolkového súdu, podľa ktorého sa spojenie „The People“ (teda ľud) má vo federálnej ústave interpretovať ako „nemeckí občania“.¹³ Odvtedy síce legislatíva EÚ prinútila Nemecko umožniť voliť obyvateľom z iných štátov EÚ, no stále v krajine žije viac ako 10 % ľudí bez volebného práva.

Nemecko, ktoré sa pýši silnými demokratickými inštitúciami, sa už viackrát pokúsilo napraviť nespravodlivý prístup v oblasti volebných práv. V mene migrantov sa odvieďlo veľa advokačnej práce, ale aj samotní migranti našli spôsoby, ako sa začleniť do spoločnosti, či už charitatívnou prácou, alebo s pomocou neziskových organizácií. V mnohých častiach Nemecka domáci toto úsilie vnímajú a migrantov rešpektujú ako svojich susedov a neoddeliteľnú súčasť spoločnosti. Napriek tomu je však miliónom nemeckých obyvateľov upierané právo podieľať sa na správe krajiny či samosprávy a ich hlas sa nezohľadňuje ani v prípade prijímania zákonov, ktoré ovplyvňujú ich vlastné životy. Pokusy koalície vlády zelených a sociálnych demokratov o zásadnú reformu volebných zákonov v roku 1999 potlačila konzervatívna opozícia a odvtedy neboli nijako zásadne revitalizované.

Byrokratické riešenie

Táto situácia podnietila niekoľko šikovných byrokratov vytvoriť poradné výbory pre migrantov (Migrationsbeiräte), alebo poradné výbory pre migráciu a integráciu (Beiräte für Migration und Integration), predtým známe ako poradné výbory pre cudzincov (Ausländerbeiräte). Pripomínajú podobné poradné výbory, napríklad tie zamerané na seniorov a ľudí so zdravotným postihnutím alebo tie, ktoré dávajú deťom a mládeži možnosť hlasovať o miestnych záležitostiach. Sú oficiálne a priamo viazané na štát, dodávajú legitimitu záujmom tých, ktorých zastupujú, ale žiaden z nich nemá zákonodarnú moc. Sú však najbližšie k demokratickému zastúpeniu migrantov, ktorí nemajú štátne občianstvo.

Poradné výbory pre migrantov fungujú najmä vo veľkých mestách s vysokou populáciou cudzincov už od 80. rokov a v posledných rokoch sú čoraz popu-

lárnejšie. Od roku 2000 mnohé nemecké spolkové krajiny (Bundesländer) nariadili, aby každá obec s istým počtom migrantov (v niektorých prípadoch je to 1 000 osôb, v iných ak migranti tvoria 10 percent väčšinového obyvateľstva) zriadila poradný výbor pre migrantov.

Výbory umožňujú obojsmernú komunikáciu. Migranti, ktorí sa na nich obrátia, sú vypočutí a ich obavy komunikované príslušnému zastupiteľstvu. Vláda zas môže posilať správy cudzineckým komunitám zastúpeným vo výbore. V mnohých prípadoch priniesli migranti v týchto výboroch dôležité diskusie napríklad o rasizme, ale aj o témach, ako je nerovnosť vo vzdelávaní, ktoré viedli k zmenám na úrovni miestnej samosprávy. Zapojenie členov výboru pri komunikácii s migrantmi veľmi efektívne implementovala vláda regiónu Neuwied na začiatku krízy súvisiacej s covidom-19 v roku 2020. Informácie o víruse a prijatých opatreniach preložili do najsilnejšie zastúpených cudzích jazykov v regióne (turečtina, arabčina, perzština, angličtina, poľština, ruština a ďalšie) a distribuovali ich prostredníctvom členov výboru.

Treba však povedať, že tieto výbory kvôli veľmi rozdielnemu prístupu k právam a občianstvu, nemeckej definícii migranta a ďalším štrukturálnym problémom nie sú také demokratické ani užitočné, ako by mohli byť.

Príklad obce Unkel

V obci Unkel (Verbandsgemeinde) žije vyše 13-tisíc obyvateľov. V rokoch 2015 a 2016 do nej pribudlo vo veľmi krátkom čase viac ako 300 obyvateľov. Nemecká vláda vtedy prišla na humánny spôsob umiestnenia utečencov bez toho, aby dala zabráť miestnym štátnym štruktúram.

Unkel, starnúce vidiecke spoločenstvo s rastúcimi obavami v ekonomickej oblasti, zbadalo príležitosť tam, kde ostatní videli krízu. Vďaka úzkej spolupráci medzi katolíckou a evanjelickou cirkvou, miestnou samosprávou a obrovskou dobrovoľníckou komunitou dokázal starosta obce Karsten Fehr prijať o 20 % viac novoprichádzajúcich, ako bolo vyžadované. Zaplnili tak domy a byty, ktoré dlho zivali prázdnotou, zvýšili miestne príjmy a odbremenili i susedné obce. Obyvatelia Unkelu privítali migrantov tak ústretovo, že sa im podarilo proces integrácie rapídne urýchliť.

Vzťahy medzi cudzineckými komunitami a pôvodnými obyvateľmi Unkelu, ktorých história v obci siaha zhruba do 17. storočia, pritom neboli vždy také pozitívne. Keď pred niekoľkými dekadami do obce prichádzali gasterbeiteri s východoeurópskymi a tureckými koreňmi, vzťahy v obci boli napäté a ľudia si vzájomne nedôverovali. Za rozdielnym vnímaním cudzincov stojí práve tlak Nemecka na „uvítaciu kultúru“ od roku 2015 oproti staršiemu spôsobu, podľa ktorého pristupovali k migrantom na základe multikultúrnych politík. Tento prístup však spôsobil, že ľudia nežili spolu v jednom spoločenstve, ale skôr „vedľa seba“.

Keďže ale nových migrantov obec Unkel privítala, mnohým z nich sa do troch rokov od príchodu podarilo zamestnať v miestnych škôlkach, školách, hoteloch či reštauráciách, susedia ich považovali za produktívnych a integrovaných

12 Európska únia. (2012). Zmluva o Európskej únii (Konsolidované znenie) – Hlava I Spoločné ustanovenia – Článok 2. https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/teu_2012/art_2/oj?locale=sk

13 Bundesverfassungsgericht. (2020). BVerfGE 83, 37 – Ausländerwahlrecht I. <https://www.servat.unibe.ch/dfr/bv083037.html>

členov spoločnosti. Nové vnímanie cudzincov očami domácej komunity umožnilo v roku 2019 založiť poradný výbor pre migrantov, keď nemeckí občania pracujúci s utečencami začali pre nich požadovať demokratické práva.

Po stretnutiach a konzultáciách s migrantmi, ktorí nemajú nemecké občianstvo, vznikol koncom roka 2018 zoznam kandidátov pre prvé voľby do poradného výboru pre migrantov. Starosta obce tento zámer podporil, ale odporučil počkať do nasledujúceho roka. Chcel sa vyhnúť tomu, aby vznik výboru nezaktivizoval anti-migračné strany počas komunálnych volieb v roku 2018. Bolo to správne rozhodnutie a mala by na to myslieť každá obec, ktorá uvažuje o podobnom druhu zastupiteľstva.

V roku 2019 sa voľby do cudzineckého výboru uskutočnili prostredníctvom poštových hlasovacích lístkov. Zúčastnilo sa ich takmer 15 % oprávnených voličov a hoci nešlo o výraznú účasť, stále bola vyššia než účasť na iných voľbách podobného charakteru.

Problémy výborov

Mnohí migranti z rokov 2015 a 2016 boli myšlienkou výboru naklonení. Veľa z nich z krajín pôvodu utieklo, pretože sa angažovali v boji za demokraciu a reprezentáciu vo svojej domovine. Problémom poradných výborov pre migrantov v Nemecku však je, že nejde len o orgán, ktorý dáva hlas cudzincom, ale komukoľvek, o kom sa dá predpokladať, že má „migračné pozadie“. „Migračné pozadie“ je hlboko rasistický koncept, ktorý si so sebou nesie ďalšie súvisiace problémy, ako napríklad výraz „cudzinec s nemeckým pasom“, používaný na označenie mnohých naturalizovaných občanov Nemecka. Bez ďalšej hlbšej analýzy má tak každý človek „migračné pozadie“, pokiaľ sa jeden z jeho rodičov nenarodil v Nemecku. Do tejto definície spadá 26 % obyvateľov Nemecka, a hoci takmer polovica z nich má nemecké občianstvo, všetci majú právo na zastúpenie vo výbore pre migrantov.

Škoda, ktorú rasizmus „migračného pozadia“ spôsobuje, je o to očividnejšia, keď zistíme, že ľudia s nemeckým občianstvom môžu voliť a pôsobiť vo výbore pre migrantov: v očiach migrantov bez nemeckého občianstva majú títo ľudia demokratické zastúpenie už len tým, že môžu voliť a slúžiť v miestnej a národnej nemeckej vláde. Teraz sa však pridávajú aj k orgánu, ktorý by mal slúžiť migrantom bez právneho hlasu; a v očiach niektorých Nemcov zas títo ľudia môžu tvrdiť: „Som síce občan, ale nie som Nemec a potrebujem, aby ma zastupoval ešte jeden výbor navyše.“ Podkopáva to schopnosť výboru slúžiť tým, ktorým má, a posilňuje existujúce rasistické štruktúry v spoločnosti. Tisto nových obyvateľov, ktorí prišli v rokoch 2015 a 2016 a nemajú nemecké občianstvo, tiež potrebujú miesto pri stole. Napriek tomu väčšina kandidátov do výboru, ale aj jeho členov nemecké občianstvo má a veľa z nich sa v Nemecku narodilo a vyrastalo. V mnohých ohľadoch ich právo zúčastňovať sa na tomto výbore poškodzuje meno samotného výboru.

Štruktúrnu nerovnosť zvyšuje aj prítomnosť vymenovaných členov výboru, ktorých vysielajú hlavné strany prídruženej vlády. V regióne Neuwied (v ktorom sa nachádza obec Unkel) aj na úrovni spolkovej krajiny Porýnie-Falcko je prevažná väčšina vymenovaných členov nemeckými občanmi a väčšinou bez „migračného pozadia“. Títo členovia majú vyššiu úroveň jazyka, ktorý sa používa na výboroch, a tak zaberajú väčšinu času vyhradeného na rečnicke prejavy.

Zmena v názve od „poradného výboru pre cudzincov“ k „poradnému výboru pre migráciu a integráciu“ označuje aj posun v jeho zameraní. Rady, ktoré by v ideálnom prípade predstavovali fórum pre oprávnené obavy cudzincov, sa na-

miesto toho stávajú fórom, ktoré má radiť miestnej samospráve, ako postupovať v otázkach migrácie a integrácie. Zmena v zameraní „ospravedlňuje“ nemeckú dominanciu v orgánoch, pretože títo Nemci sa považujú za miestnych expertov na integráciu.

Nemecká prevaha môže byť navyše faktorom, prečo sa výbory výrazne zameriavajú na naturalizáciu (Einbürgerung). Namiesto rozširovania práv pre všetkých obyvateľov bez ohľadu na štátne občianstvo sa veľa času venuje propagácii žiadosti o nemecké občianstvo a nemeckí organizátori tlačia na členov výborov, aby sa zúčastňovali naturalizačných slávností miestnych migrantov, ktorí nemecké občianstvo získali. Tento fokus niektorí miestni migranti označujú ako „fetišizovanie“ občianstva, pričom naďalej znevýhodňuje migrantov, pre ktorých občianstvo nie je možnosťou.

Dominancia prijímajúcej komunity vyplýva aj z toho, ako je výbor formovaný. Keďže tieto výbory, prinajmenšom v mnohých spolkových štátoch, majú vopred pripravené právne štruktúry, Nemci možno nevidia dôvod, prečo by mali mať migranti vplyv na budovanie samotného výboru. V meste Unkel štatút výboru vytvorila komisia zložená z jedného člena každej hlavnej politickej strany obecného zastupiteľstva (každý z nich je nemeckým občanom bez migračného pôvodu), administratívneho vedúceho kancelárie obce (tiež nemecký občan bez migračného zázemia), seniorky, ktorá sa dobrovoľne, ale intenzívne angažuje v súvislosti s utečencami (tiež nemecká občianka bez migračného zázemia), ruského občana, ktorý učí migrantov nemecký jazyk, a amerického občana, ktorý vedie mimovládnu organizáciu pre integráciu utečencov (autor tejto kapitoly).

Prítomní neboli žiadni noví migranti (z rokov 2015 a 2016) ani predstavitelia dlhoročnej tureckej komunity. Väčšina návrhov od dvoch prítomných migrantov, napríklad odporúčanie neidentifikovať kandidátov na členov rady podľa ich pridruženej organizácie, sa nevzala do úvahy. Polovicu výboru tvorili nemeckí občania tureckého futbalového klubu a neobjavilo sa žiadne arabské, kurdské, afganské ani poľské zastúpenie, a to napriek ich vysokému počtu v obci. Vo výboroch pritom nejde o zriedkavý jav. Je skôr poukázaním na to, že tí, ktorí legitímne potrebujú miesto pri stole, sa týmto orgánom vyhýbajú, lebo nereprezentujú ich potreby.

To nás vedie k poslednému dôležitému bodu, ktorý veľmi málo ľudí v prijímajúcich komunitách berie vážne: „migranti“ nie sú monolitická skupina. V komunitách migrantov vládne obrovský rasizmus a fanatizmus proti iným skupinám migrantov (napr. Turci proti Kurdom, Arabi proti Kurdom, Afganci alebo Iranci proti Arabom, alebo všetci proti Afričanom). V mnohých prípadoch cudzinecké komunity pohrdajú inými komunitami možno ešte viac ako európski nacionalisti. Preto ak má jedna skupina migrantov vo výbore väčšinu, je takmer isté, že iná skupina migrantov bude umlčaná.

Čo si z toho môžeme odniesť

Účasť na miestnej správe má nesmierne pozitívne dopady na komunity migrantov,¹⁴ pretože tým podporujú ich integráciu do širšej spoločnosti, čo patrí medzi

14 Ahokas, L. (2010). Promoting immigrants' democratic participation and integration. Exchanging good practices for the promotion of an active citizenship in the EU (EPACE). <https://ec.europa.eu/migrant-integration/librarydoc/promoting-immigrants-democratic-participation-and-integration>

hlavné ciele politiky EÚ.¹⁵ Skúsenosti z obce Unkel zatiaľ ukazujú, že keď sa o podmienkach rozhodne bez vstupu migrantov, nie je to ani zďaleka také efektívne, ako by mohlo byť. Starosta Unkelu sa všemožne usiloval zahrnúť migrantov, ktorí nemajú nemecké občianstvo, ale jeho snahu podkopali dva hlavné problémy: prvým je dobrovoľnícka základňa nemeckých občanov, ktorá sa rozhodli hovoriť za migrantov namiesto toho, aby im umožnili hovoriť samým za seba (napr. vynechali ich z e-mailovej komunikácie o výbore, pretože si mysleli, že nebudú rozumieť vysokej úrovni nemčiny); druhým je štruktúra, ktorá poskytuje nadštandardný vplyv nemeckým občanom a ktorú starosta musel použiť ako rámec pre formovanie výboru.

Čo mám z toho ja?

Každá obec, ktorá uvažuje o efektívnom a užitočnom uskutočnení takéhoto zastupiteľstva, má pred sebou obrovský kus práce. Hneď na úvod by si mali tak migranti, ako aj prijímajúca komunita zodpovedať, aké výhody výbor môže prinášať. Stálo by za to posúdiť potreby oboch skupín, aby sa zistilo, aké funkcie by výbor mal v miestnom kontexte mať, a pravidelne ich reflektovať.

Mnoho krajín a obcí mimo Nemecka, ktoré vytvorili podobné orgány, sa rozhodlo udeliť právo vymenovať si svojho zástupcu, aby jedna komunita neprehlušila druhú. Nie je to síce nevyhnutne demokratický a bezproblémový postup, ale predsa je to pokus o riešenie vnútorného štrukturálneho problému v cudzineckých komunitách. Niekedy je dôležité, aby boli problémy jednotlivých skupín vypočítané. V prípade konkrétnych aktov špecifických druhov rasizmu, či už ide o útoky na židov, moslimov, černochov alebo akékoľvek iné útoky namierené proti jednotlivým komunitám, konkrétne zastúpenie a spojenie s vládou prostredníctvom takéhoto výboru je dôležité. Najmä vtedy, keď jedna skupina migrantov kontinuálne pácha tieto činy proti druhej. Je potrebné zaviesť nástroje, ktoré zabezpečia, aby hlasy jedných neumlčali druhých a aj to, aby výbor nezneužívala žiadna strana vrátane prijímajúcej komunity či vlády. Výbor by mal byť miestom vzájomného dialógu a budovania dôvery.

Je potrebné do výboru vysielat' jednotlivcov, nie strany alebo organizácie, pretože tie zastupujú svoje vlastné záujmy. Jednotlivci hovoria z vlastnej skúsenosti migranta a môžu vám povedať, čo potrebujú oni alebo ich priatelia, susedia či komunity. Jedným zo spôsobov, ako k tomu dopomôcť, je možnosť odstrániť stranícku alebo organizačnú príslušnosť z hlasovacieho lístka. Nahradit' ju môže zopár kľúčových slov, ktoré kandidát považuje za dôležité.

Migranti bez štátneho občianstva v krajine, v ktorej žijú, potrebujú zastúpenie. Nenechajte sa odradiť zložitost'ou tejto problematiky. Poučte sa z chýb druhých, ste na dobrej ceste.

15 European Commission. (2021). EU Strategy. European Web Site on Integration: Migrant Integration Information and Good Practices. <https://ec.europa.eu/migrant-integration/public/the-eu-and-integration/framework>

Príbeh švédskej sociálnej pracovníčky a somálskeho utečenca

Sabina Esp, sociálna pracovníčka – v súčasnosti pôsobí na farnosti Svenska kyrkan Östersund vo Švédsku, predtým pracovala pre tamojšiu samosprávu.

Svadba mala začať pred dvomi hodinami a s mamou sme sa už nevedeli dočkať. Obrad sa konal v krásnom vidieckom dome pri jazere. Bol horúci letný podvečer a v pozadí šumeli zvuky veľkomesta. Keď začalo prichádzať čoraz viac hostí, postupne sme sa presunuli do domu. Zahliadla som ženíchovu rodinu a išla som im predstaviť moju mamu. Napokon prišli nevesta aj ženích a obrad sa mohol začať.

Ženícha Aliho som spoznala pred niekoľkými rokmi. Práve dorazil do Švédska, do môjho mesta Östersund. Keď utiekol zo Somálska, mal len šesťnásť rokov. Miestna teroristická organizácia napojená na al-Káidu ho totiž chcela naverbovať a jeho rodičom neostalo nič iné, len ho vyslať preč.

Do Švédska priletel vďaka utečeneckým kvótam OSN a prvé noci strávil v Štokholme v prechodnom ubytovaní pre maloletých bez sprievodu. V tom istom čase dostal Miestny úrad sociálnej starostlivosti v Östersunde fax od švédskych migračných úradov. Mesto už predtým potvrdilo, že má kapacitu prijať ďalšieho maloletého, a tak nám čoskoro oznámili, že k nám príde nový chlapec.

Môj šéf ma poveril, aby som ho išla vyzdvihnúť na železničnú stanicu. V tom čase som pracovala ako jedna zo šiestich asistentov pre maloletých utečencov bez sprievodu. V našej mestskej ubytovacej jednotke sme mali miesto pre dvanásť chlapcov vo veku od 14 do 17 rokov.

Nikdy predtým nevidel sneh. Má celkom dobrú angličtinu, čo nebýva bežné, takže sme sa rozprávali viac-menej bez problémov hneď od začiatku. Prekvapila ho dlhá sedemhodinová cesta zo Štokholmu aj množstvo lesov, cez ktoré vlak prechádzal. Vysvetlím mu, že Švédsko je obrovská krajina a my sme dokonca len v jej polovici. Ali mi povie, že o Švédsku nevie takmer nič. Nastúpime do auta a odveziem ho do nového domova. Ukázala som mu jeho izbu a previedla ho po dome. Spýtam sa ho, či nechce niečo zjesť, osprchovať sa, alebo si zdriemnuť, kým ho zahrniem informáciami. Odpovie mi, že je hladný, ale inak sa cíti v poriadku. Ohrejem jedlo, čo zostalo z včerajšieho obeda, a prvýkrát sa spolu najeme. Spýtam sa ho, či mi chce porozprávať o svojej ceste, ale zdôrazním, že nemusí. Odpovie, že zo Somálska utiekol pred šiestimi mesiacmi. Pýtam sa, či mi chce povedať niečo o svojej rodine. Jeho strýka zabil teroristi za to, že mu pomohol utiecť, to je jediná informácia, ktorú má. Už pár mesiacov sa mu nedarí skontaktovať sa s rodičmi ani súrodencami. Hovorí, že nevie, či ich teroristi tiež nezabili.

Keď dojeme, prechádzam s ním manuál, ktorý používame, keď prijmeme nových chlapcov, a pomaly ho začínam o všetkom informovať. Zbežne mu vysvetľujem, prečo bol umiestnený práve tu v Östersunde a že tento dom sa stane jeho domovom, aspoň kým dosiahne 18 rokov. Predstavujem seba aj svojich kolegov, vysvetľujem našu prácu a aj to, že v ďalších dňoch ho čakajú mnohé stretnutia.

Spozná svojho prideleného tajomníka na úrade sociálnej starostlivosti a taktiež muža, ktorý sa dobrovoľne stane jeho zákonným zástupcom. Obaja mu vysvetlia podrobnosti jeho migračného procesu. Absolvuje pár zdravotných prehliadok. Vravím mu, že na začiatku bude dostávať drobné vreckové, ale jedlo bude dostávať zadarmo. Ďalšie vreckové bude dostávať aj od zákonného zástupcu, aby si mohol kúpiť nevyhnutné oblečenie, prípadne zaplatiť poplatok za vstup do futbalového klubu či na inú aktivitu, do ktorej by sa chcel zapojiť.

A keď sa naučí variť, zvýšime mu vreckové a môže si nakupovať jedlo sám. Vysvetľujem mu, že za krátky čas nastúpi do školy. Že budem jeho kontaktná osoba v rámci skupiny asistentov pre mládež a že buď ja, alebo moji kolegovia s ním pôjeme na všetky stretnutia. Že ak bude niečo potrebovať, sme tu preňho. Čítam mu práva dieťaťa. Pýtam sa ho, či sa chce na niečo spýtať. Ali sa pýta, či mu pomôžem nájsť jeho rodinu, no to spraviť nemôžem. Poviem mu ale, že s tým mu môže pomôcť jeho zákonný zástupca.

Spravíme si krátku prechádzku po dome a predstavujem mu ostatných chlapcov. Nie všetci sú doma, niektorí sú na futbale v miestnom klube. Hovorím mu, že momentálne je jediným chlapcom zo Somálska, ostatní pochádzajú z Maroka, Afganistanu a Eritrey, ale v dome nablízku bývajú chlapci a dievčatá zo Somálska, a ak bude chcieť, môžeme ich niekedy navštíviť. Zo skúsenosti viem, že pre nováčikov je vždy veľkou úľavou, keď majú nablízku krajanov, ktorí si prešli tým istým. Na cestách v zahraničí som našla najviac pochopenia vždy u iných Škandinávcov. Keď je všetko okolo nové a miestami desivé, je veľmi upokojujúce spojiť sa s ľuďmi, s ktorými zdieľate niečo spoločné.

Ali nastúpi do školy a učí sa čoraz viac o Östersunde – že jeho nový domov má 60-tisíc obyvateľov a z nejakého dôvodu Švédi ovládajú populáciu mnohých miest a krajín. Učí sa, že Švédi tiež poznajú názvy množstva stromov a vtákov. Že sa nepatrí prežívať s otvorenými ústami a že vždy treba pri jedení používať príbor, pokiaľ to nie je fastfood ako pizza alebo hamburger. Zisťuje, že je ťažké spriatelieť sa so Švédmi. Väčšina z nich je v škole a na futbale kamarátska, ale je náročné sa s nimi naozaj spriatelieť. Všimá si, že v autobuse sa nikto s nikým nerozpráva a v kaviarni sa ľudia rozprávajú len s tými, s ktorými prišli. Vidí, že chlapci a dievčatá chodia spolu do triedy, aj na telesnú. Nikto nevstupuje do manželstva taký mladý ako u nich doma. Vraví mi, že si želá, aby tu s ním žila aj jeho rodina. Že by doprial tento európsky život aj svojej mame a sestram.

Keďže Ali prišiel do Švédska v rámci utečeneckých kvót OSN, azyl mu udelia rýchlo. Spolu so zákonným zástupcom začnú pátrať po Aliho rodine. Kontaktujú Červený kríž a musia vyplniť množstvo formulárov. Po mesiacoch čakania sa im Červený kríž konečne ozýva s dobrými správami. Našli jeho rodinu. Červený kríž v Somálsku zariadi, aby si mohol Ali zavolať so svojím otcom. Aliho rodičia a súrodenci museli utiecť z dediny, ktorú čoraz viac okupovali teroristi, no inak sú všetci v bezpečí.

Ali s pomocou zákonného zástupcu požiada o udelenie rodinnej reunifikácie a dostáva ju. S podporou komunálnej integračnej služby (čo je súčasť úradu sociálnej starostlivosti) nájdu pre Aliho, jeho rodičov a troch mladších súrodencov v Östersunde vhodný byt. Integračná služba tiež zoženie všetok potrebný nábytok. Po dvaapopolročnom odlúčení sa Ali konečne stretáva so svojou rodinou.

S Aliho matkou sa na chodbe objímeme. Dlhý čas len tak stojíme a plačeme. Ali ma svojej rodine predstaví ako svoju „švédsku mamu“ a povie im o všetkej mojej podpore. Ďakuje mi za to, že je nažive, že som mu pomohla prečkať každú dlhú noc

plnú úzkosti, keď ho trápili nočné mory o mŕtvej rodine a od strachu nemohol zaspáť. Toľko nocí sme s Alim presedeli za kuchynským stolom, pili sme čaj a hrali karty, aby nám ten čas nejako utiekol. Aliho matka nehovorí anglicky, ale v tej chvíli nepotrebujeme žiaden spoločný jazyk. Súcit, vďačnosť a láska nepotrebujú slová.

Aliho rodičia boli, tak ako mnohí ľudia v Somálsku, negramotní. Jeho mama má 34 rokov a odkedy v šesnástich porodila prvé dieťa, pracovala v domácnosti. Aliho otec pracoval ako údržbár na stavbách. Ali so súrodencami navštevovali školu koránu, kde sa naučili čítať, písať, počítať a hovoriť anglicky. Mnohé somálske dediny totiž začali klásť dôraz na vzdelávanie, no niekoľkoročný progres ohrozuje besnenie teroristov.

Aliho rodičia začnú chodiť do jazykovej školy pre dospelých. Počas dvoch rokov majú možnosť naučiť sa švédsky a zúčastňovať sa rôznych tréningových pracovných programov. Po skončení ich švédsky systém bude považovať za práceschopných a medzičasom budú dostávať štátne benefity. Do mesiaca od ich príchodu nastúpia do školy aj všetky deti.

Ali zmaturuje na strednej škole, kde študoval mechaniku, a spraví si vodičský preukaz na osobné a nákladné autá, neskôr aj pre taxíky. Začína pracovať ako asistent v domove dôchodcov. Vo Švédsku ich máme veľa a práve imigrantov tam oceňujú ako výborných ošetrovateľov. Majú prirodzený a silný rešpekt k starším. Niežeby Švédom rešpekt chýbal, ale pre mnohých imigrantov je pocta starať sa o staršie generácie a túto prácu považujú za vznešenú.

Pre Aliho je stále ťažké spriatelieť sa so Švédmi. Všetci sú milí a kamarátski, ale nedarí sa mu s nimi nadviazať bližší vzťah, preto aj väčšina jeho priateľov pochádza z iných krajín. Jedna jeho kolegyňa, Mariam, je tiež somálskou utečenkyňou. Spriatelila sa o onedlho sa spoznajú aj ich rodiny.

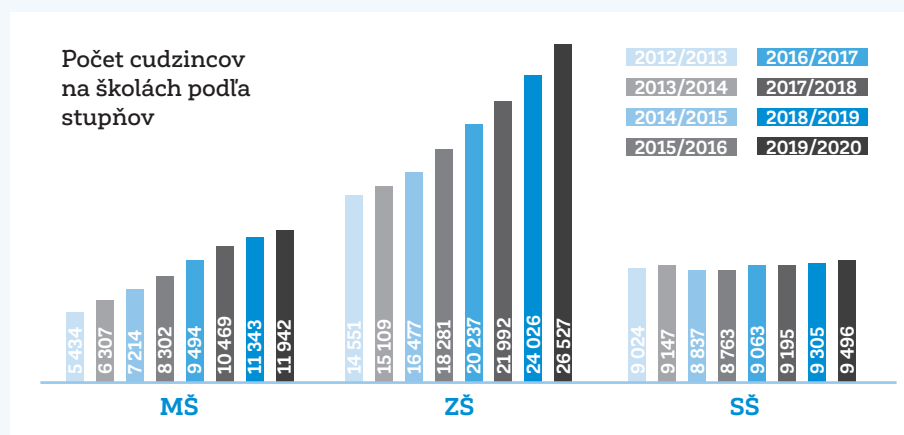
Ali sa mi zverí, že je zamilovaný do Mariam, chce sa si ju zobrať za ženu. Má 21 rokov a ja sa trochu obávam, či na to nie sú obaja ešte prímladí. Nechcú si ešte chvíľu užívať život? Ali sa smeje a vraví mi, že vie, že väčšina Švédov v jeho veku si užíva život cestovaním a chodením na párty. Preňho je životom rodina. Som zvedavá, ako si predstavuje rodinný život. Bude Mariam podporovať v štúdiu a práci? Ubezpečuje ma, že áno. Pýta sa ma, či si pamätám, ako sme sa noc čo noc zhovárali pri kuchynskom stole. Ako veľmi chcel mame a sestram dopriať európsky život, kde budú mať rovnaké práva ako muži. Ako veľmi ich podporuje v štúdiu. Vraví mi, že sa nemám obávať. Že s Mariam by nechceli mať viac ako dve deti a obaja chcú pracovať. Mariam sa už prihlásila na štúdium za sestričku na miestnej univerzite a dúfajú, že ju príjmu.

Obrad bol krásny. Moja mama prvýkrát zažila inú než švédsku svadbu. Páčilo sa jej, akí boli všetci uvoľnení a dokázali sa zabávať aj bez alkoholu, užívala si tanec a ochutnávala rôzne jedlá. Na druhý deň som si pozerala fotky zo svadby. Zaplavila ma vďačnosť za to, že mám najlepšiu prácu na svete. Ako sociálna pracovníčka pracujúca s maloletými bez sprievodu som sa k nim mohla pripojiť na ich ceste životom. Niekedy len na chvíľku, inokedy od momentu, keď prvýkrátvidia sneh, až do chvíle, keď stoja pri oltári plní nádeje a vzrušenia zo života, ktorý majú pred sebou.

Ako Praha podporuje deti s odlišným materinským jazykom

Jan Heinrich, sociálny pracovník, META, o.p.s. – Spoločnosť pro príležitosti mladých migrantů

Situácia detí s odlišným materinským jazykom (OMJ) v českom školstve je dlhodobo neuspokojivá. Keďže počet týchto detí vo vzdelávacom systéme rastie, je to čoraz viditeľnejší problém.⁸

Najviditeľnejšie je zlyhávanie vzdelávacieho systému u mladých ľudí, ktorí ukončili deväťročnú povinnú školskú dochádzku, ale nie sú dostatočne pripravení úspešne pokračovať v ďalšom vzdelávaní. To sa odráža aj na trvalo nízkom počte študentov s cudzou štátnou príslušnosťou na stredných školách (SŠ) v porovnaní s rastúcim trendom na materských školách (MŠ) a základných školách (ZŠ).

Prispievajú k tomu najmä tieto faktory:

- Častejšie opúšťanie ZŠ v nižšom ako 9. ročníku ihneď po ukončení deväťročnej dochádzky. Spôsobuje to rutinné zaradovanie nových žiakov do nižších ročníkov a opakovanie ročníkov bez zaisťovania zodpovedajúcej individuálnej podpory a podporných opatrení.
- Prijímacie skúšky na stredné školy (SŠ) sú koncipované pre tých, ktorí hovoria materinským jazykom, a nedostatočne zohľadňujú jazykové znevýhodnenia.
- Väčšina žiakov SŠ s OMJ je bez individuálnej podpory počas štúdia.
- Drop-out – odchod žiakov z dôvodu školskej neúspešnosti, často už v 1. ročníku SŠ.
- Náročnosť maturitných skúšok, ktoré nie sú prispôbené pre študentov s OMJ.

Systémové a legislatívne zmeny, ktoré by na neuspokojivú situáciu reagovali, nie sú dlhodobo na celoštátnej úrovni prioritou a pre ich zásadnejšie riešenie chýba

politická vôľa. Zmeny vedúce k rozvoju a systematizácii podpory tejto skupiny žiakov sa odohrávajú veľmi pozvoľna po malých krôčikoch a nie vždy za plného nasadenia či porozumenia zo strany zástupcov ministerstva školstva.

K postupnému rozvoju však dochádza aj na celoštátnej úrovni – v súčasnosti sa zavádza nový systém financovania jazykovej prípravy (ktorý má pri zodpovedajúcej implementácii potenciál zvýšiť jej dostupnosť), kurikulum češtiny ako druhého jazyka (ČDJ) a jazyková diagnostika.

Zároveň však v českom systéme pretrvávajú nekonzistentnosť v nároku na podporu a jazykovú prípravu. Podľa školského zákona majú žiaci s cudzou štátnou príslušnosťou nárok na 1) jazykovú prípravu – rovnako ako ostatní žiaci s nedostatočnou znalosťou vyučovacieho jazyka – a na 2) podporné opatrenia podľa inkluzívnej legislatívy. Jazyková príprava však nezabezpečuje potrebnú podporu žiakov v bežnej výučbe a samotná podpora podľa „inkluzívnej vyhlášky“ zas nemožňuje zabezpečiť jazykovú prípravu v dostatočnej miere pre nových žiakov. Je nutné zladiť legislatívu tak, aby sa potrebná podpora dostala všetkým deťom, ktoré ju potrebujú.

Napriek platnej legislatíve a možnosti podpory žiakov s OMJ, mnohí z nich nemajú v skutočnosti zaistenú potrebnú podporu. Cudzinci sa tiež v praxi môžu stretávať s odmietaním zo strany škôl, poradní (bez ktorých si školy a žiaci nemôžu nárokovať na vyššie stupne podporných opatrení, ako sú asistenti pedagóga, pomôcky či hodiny ČDJ) a ďalšími javmi, ktoré im v integrácii a školskej úspešnosti skôr bránia.

V danej situácii sa ako najlepšie fungujúci recept k reálnemu zlepšeniu podmienok tejto neúspešom ohrozenej skupiny žiakov ukazuje iniciatíva „zdola“. Nedostatok systémových opatrení pre žiakov s OMJ prinútil školy, ktoré sa rozhodli ich situáciou aktívne zaoberať, k hľadaniu vlastných riešení. Školy, napríklad pražská ZŠ Marjánka, vyvinuli vlastné interné systémy podpory, intenzívne programy a kurzy ČDJ. Opatrenia, ktoré v školách často vznikajú organicky a ad hoc, sa pritom často postupom času pretavia do robustných, metodicky spracovaných postupov začlenených do školských vzdelávacích dokumentov.

Konkrétne ZŠ Marjánka svojim novoprijatým žiakom bez znalosti češtiny poskytuje päť mesiacov každodennej intenzívnej výučby ČDJ vo vyhradenej triede, následných päť mesiacov s postupným začlenením do kmeňovej triedy a ďalších päť mesiacov individuálnej podpory. Škola taktiež v spolupráci s hlavným mestom Praha zverejnila vlastnú metodiku dostupnú pre ostatné školy.⁹

Na úrovni jednotlivých škôl či kurzov postupujú aj neštátne neziskové organizácie, ktoré sa témou zaoberajú. Ako príklad môžeme uviesť projekt Inklúzia pre každého spoločnosti META, do ktorého boli zapojené dve pražské základné školy. Aj z tohto projektu vznikli zadarmo dostupné metodické materiály, ktoré školy môžu využiť pri organizácii výučby ČDJ.¹⁰

8 Titěrová, K., & kol. (2021). Strategické cíle pro jazykovou přípravu a rovné příležitosti pro roky 2021 – 2022. META o.p.s. <https://meta-ops.eu/publikace/strategicke-cile-2021-2022/> (Pozn: statistiky školstva v ČR evidujú len deti a žiakov – cudzincov. V českých školách je však tiež mnoho ďalších detí a žiakov s odlišným materským jazykom – mnoho z nich s potrebou intenzívnej podpory z dôvodu nedostatočnej znalosti jazyka.)

9 Kůrková, I., & kol. (2020). Metodika výuky českého jazyka pro cizince. Inkluzivniskola.cz. <https://www.inkluzivniskola.cz/metodika-vyuka-ceskeho-jazyka-pro-cizince>

10 META, o.p.s. (2021b). Publikace a produkty. <https://meta-ops.eu/publikace-produkty/>

Pre tieto inovatívne projekty je príznačné hľadanie inšpirácie v zahraničí a preberanie prvkov z krajín s rozvinutým školstvom, kde už systém jazykovej prípravy dobre funguje (napr. Nemecko, Fínsko a ďalšie).

Jedným z hlavných poznatkov bolo zistenie, že oproti doterajšej praxi, kedy výučba ČDJ prebiehala zvyčajne formou doučovania po škole, je potrebné jazykovú prípravu realizovať počas bežného vyučovania.

Pri rozvoji týchto programov hrá zásadnú úlohu využívanie európskych fondov a operačných projektov podporujúcich inkluzívne vzdelávanie a cieľnú integráciu cudzincov do vzdelávacieho systému. Napríklad projekt Inklúzia pre každého bol financovaný z operačného programu Praha – pól rastu, spravovaného priamo hlavným mestom Praha. Mnoho škôl čerpá financie z európskych prostriedkov pre aktivity spojené so začleňovaním žiakov s OMJ z tzv. Šablón.¹¹

Na lokálnej úrovni sa tiež ukazuje kľúčová rola osvietených zástupcov samospráv obcí a krajov. Na rozdiel od centrálnych orgánov štátu sú miestne samosprávy v bezprostrednom kontakte s obyvateľmi obcí, s ich každodennými problémami a v úlohe zriaďovateľov môžu načúvať potrebám „svojich“ škôl a v rámci svojich možností hľadať vhodné riešenia.

Magistrát hlavného mesta Prahy

Počet cudzincov v Prahe tvorí takmer 40 % z celkového počtu cudzincov v Česku. Je preto logické, že magistrát vníma integráciu cudzincov na svojom území ako veľmi významnú tému. Mesto realizuje programy podpory aktivít integrácie cudzincov na území hlavného mesta Praha a spravuje aj európsky operačný program Praha – pól rastu (OP PPR). Tému integrácie cudzincov sa venuje oddelenie národnostných menšín a cudzincov, ale aj ďalšie prierezové odbory podľa relevantnej agendy.

Už v roku 2012 mesto v rámci siete krajských integračných centier pre integráciu cudzincov zriadilo Integračné centrum Praha, ktoré je významným aktérom pri realizácii a tvorbe integračnej politiky mesta. Od roku 2014 má Praha taktiež (priebežne aktualizované) strategické dokumenty Konceptia hl. m. Prahy pre oblasť integrácie cudzincov a krajský akčný plán integrácie cudzincov, pričom do ich tvorby zapája široké spektrum zainteresovaných aktérov.

Vzdelávanie je jednou z hlavných priorít mesta. V rámci jazykovej prípravy zriadilo hl. m. Praha výučbu ČDJ v 21 mestských častiach formou popoludňajšieho kurzu na jednej škole v každej mestskej časti. Oproti iným formám jazykovej prípravy je táto podpora dostupná aj pre žiakov s OMJ s českým občianstvom.

Do integračnej politiky mesta je zároveň prenášaná inšpiratívna prax z terénu a skúsenosti škôl a mimovládnych organizácií. Mesto začalo podporovať intenzívnu výučbu ČDJ na ZŠ Marjánka (vďaka tomu začali na intenzívny kurz dochádzať aj žiaci z iných pražských škôl, ktorí sa po jeho absolvovaní vracajú do svojej kmeňovej školy). Podobný model zaviedla v spolupráci s mestom tiež ZŠ Lyčkovovo námestie. Ostatné školy sú podporované v tom, aby si na intenzívnu výučbu ČDJ podávali vlastné projekty.

Ďalším príkladom aplikácie dobrej praxe jednotlivých aktérov na úroveň pražskej lokálnej politiky je projekt financovaný súkromnou nadáciou Velux, ktorý už piaty rok realizujú organizácie Centrum pre integráciu cudzincov a META. Jeho súčasťou je ročný prípravný jazykový kurz pre budúcich stredoškolákov. V rámci projektu prebiehajú aj bezplatné kurzy na podporu stredoškolákov ohrozených drop-outom. Jazyková podpora po absolvovaní ZŠ v českom vzdelávacom systéme

prakticky chýba a jej absencia pred a počas strednej školy je jedným z hlavných dôvodov zlyhávania stredoškolákov s OMJ.

V minulých rokoch už bezplatné podporné kurzy pre študentov SŠ začalo realizovať aj samotné hlavné mesto Praha a zdá sa, že by mesto mohlo zastrešovať aj kurz ročnej jazykovej prípravy.

Spolupráca na úrovni mestskej časti: Praha 12

Na vládnej úrovni podporuje iniciatívu samospráv ministerstvo vnútra v rámci grantov na podporu integrácie cudzincov. Od roku 2015 sú tiež každý rok zverejnené výzvy na projekty obcí zamerané na podporu integrácie cudzincov na lokálnej úrovni. Jednou z obcí využívajúcich tieto granty je aj pražská mestská časť Praha 12.

Praha 12 v projekte koordinuje čiastkové projekty, ktoré realizujú jednotlivé školy, neziskové organizácie a ďalšie subjekty. Sú to aktivity od kurzov češtiny, tlmočnických a prekladateľských služieb, vzdelávania a metodickej podpory pedagógov, voľnočasových aktivít, tvorivých a vzdelávacích projektov, komunitných aktivít pre rozvoj medzikultúrneho dialógu až po sociálne poradenstvo.¹²

Mestská časť Praha 12 pre svoju stratégiu vzdelávacej politiky a súvisiacich investícií realizuje Miestny akčný plán rozvoja vzdelávania. Mnoho škôl od podávania európskych projektov, ktoré sú jednou z mála ciest, ako v súčasnej situácii zabezpečiť žiakom s OMJ primeranú podporu, odrádza vysoká organizačná a administratívna náročnosť celého procesu. Mestská časť preto začala fungovať aj ako opora zriaďovaných škôl pri zvládaní tejto administratívy. Veľa škôl a škôlok si aj vďaka tejto pomoci podáva a realizuje projekty sama.

Dobrym príkladom môže byť projekt, ktorý podala a administruje priamo Praha 12 a sú doň zapojené ZŠ prof. Švejcara a ZŠ a MŠ Smolkova. Obe školy majú značný počet žiakov s OMJ a snažia sa rozvíjať svoje kapacity a nové cesty k ich začleneniu.

Vďaka tejto administratívnej podpore môžu školy realizovať intenzívnu výučbu ČDJ, zamestnávať dvojjazyčných asistentov pedagóga či realizovať komunitné aktivity so zapojením rodičov. Na ZŠ prof. Švejcara v rámci projektu pôsobí aj vietnamská interkultúrna pracovníčka, a ak to pandemická situácia dovolí, mohla by sa realizovať aj zahraničná stáž pre pedagóga do Fínska.

Záver

Na uvedených príkladoch vidíme, akým spôsobom môžu aktívne a osvietené samosprávy zlepšovať kvalitu integrácie žiakov a detí s odlišným materinským jazykom aj napriek nedostatočnému rozsahu legislatívy a politik na centrálnej úrovni. Kľúčové je uvedomiť si dôležitosť problematiky integrácie, vybudovanie organizačných štruktúr a koncepčných a strategických nástrojov v spolupráci so všetkými relevantnými aktérmi. Vypláca sa pritom hľadať inšpirácie zo zahraničných skúseností a adoptovať fungujúce opatrenia. Pre školy je preto veľmi dôležité, ak ich pri hľadaní spôsobov začleňovania žiakov povzbudzujú a podporujú zriaďovatelia. Príklady fungujúcich opatrení môžu byť dôležitým argumentom pri presadzovaní potrebných zmien vzdelávacích politik a legislatívy na centrálnej úrovni.

11 META, o.p.s. (2021a). Podpora ze Šablon III, OP VVV. Inkluzivniskola.cz. <https://www.inkluzivniskola.cz/podpora-zaku-s-omj-ze-sablon-iii-op-vvv>

12 V roku 2019 takéto projekty realizovalo celkom 11 mestských častí v Prahe.

KapaCITY:

Príručka dobrej praxe zo zahraničia

Editorka:

Anna Jacková

Pripravila:

Zuzana Weberová

**Autori a autorky dobrej praxe
zo zahraničia:**

Sabina Esp

Zachary Gallant

Jan Heinrich

Marie Jurčėková

Lenka Šafránková Pavlíčková

Jazyková korektúra:

Jana Vicenová

Preklad inojazyčných textov:

Dana Ševčíková

Dizajn a grafická úprava:

Miroslav Lukačovič

Vydala:

Nadácia Milana Šimečku

Svoradova 747/5

811 03 Bratislava

www.kapacity.sk

Európska únia

Fond pre vnútornú bezpečnosť
Fond pre azyl, migráciu a integráciu

Projekt *KapaCITY* - podpora integrácie cudzincov na lokálnej úrovni
je spolufinancovaný Európskou úniou z Fondu pre azyl, migráciu
a integráciu, Fondy pre oblasť vnútorných záležitostí.

**HUMAN
RIGHTS
LEAGUE**
LEGA ZA LUDSKÉ PRAVA

CVEK
centrum pre výskum
etnicity a kultúry

